

O'ZBEK MILLIY CHOLG'ULARINI YOSHLAR ORASIDA OMMALASHTIRISHNING PEDAGOGIK-MADANIY ASOSLARI

E.Qudratullayeva

Ilmiy rahbar: S.Azizov

Qo'qon davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek milliy cholg'ularining yoshlar orasida ommalashuvi, bu jarayonning pedagogik madaniy va ma'naviy asoslari, ta'lim tizimidagi ahamiyati hamda zamonaviy yondashuvlar tahlil qilinadi. Milliy cholg'u ijrochiligini keng targ'ib qilish yoshlar ma'naviyatini yuksaltirishga, madaniy merosni davom ettirishga va o'zligini anglash jarayoniga xizmat qilishi ilmiy-nazariy asosda yoritiladi.

Kalit so'zlar: milliy cholg'ular, yoshlar tarbiyasi, pedagogik jarayon, ma'naviy meros, cholg'u ijrochiligi, milliy musiqiy madaniyat

PEDAGOGICAL AND CULTURAL BASES OF POPULARIZATION OF UZBEKISTAN NATIONAL INSTRUMENTS AMONG YOUTH

E.Kudratullayeva

Scientific supervisor: S.Azizov

Kokand State University

Abstract: this article examines the popularization of Uzbek national musical instruments among youth, highlighting it's pedagogical, cultural and spiritual foundations. The study analyzes the role of traditional instrumental performance in the education system and explores modern approaches to it's development. The article argues that promoting national instruments contributes to strengthening youth identity, enhancing cultural values and preserving intangible heritage.

Keywords: national musical instruments, youth education, pedagogical process, spiritual heritage, instrumental performance, national musical culture

O'zbek xalqining ko'p asrlik tarixi, ma'naviyati va madaniyati boy va rang-barangdir. Bu madaniyatning eng muhim qatlamlaridan biri-milliy cholg'u asboblari va ular orqali avloddan-avlodga o'tib kelayotgan musiqiy merosdir. Dutor, rubob, nay, qo'shnay, chang, avg'on rubob, qonun kabi cholg'ular nafaqat badiiy qadriyat, balki xalqning ruhiy olami va estetik tamaddunini ifoda etadi. Bugungi globallashuv davrida yosh avlodning milliy qadriyatlarga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish, musiqiy merosga hurmat ruhida tarbiyalash juda muhimdir. Shuning uchun milliy cholg'ularni

yoshlar orasida ommalashtirish masalasi zamonaviy pedagogikaning dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. O'zbek milliy cholg'ulari xalqning ko'p asrlik musiqiy tajribasi, marosimlari, turmush tarzi, e'tiqodi va madaniyatining bir bo'lagidir. O'zbek xalq cholg'ulari torli, changli, puflama, chertma, urg'uli kabi guruhlariga bo'linadi. Har bir cholg'u o'zining tembri, ijrochilik ulubi va tarixiy ildizlariga ega. O'zbek musiqiy madaniyati Markaziy Osiyoda shakllangan qadimiy san'at maktablaridan biridir. Dutor va tanbur kabi torli cholg'ular ming yillik tarixga ega, ular o'z davrida nafaqat marosimlarda, balki saoriy musiqasida ham keng qo'llanilgan. Nay va qo'shnay esa xalqning turmush tarzini, ruhiyatini, turli marosimlarini musiqiy tarzda ifodalagan. Milliy cholg'ularning madaniy qadri quyidagi vazifalarda namoyon bo'ladi: Xalqning tarixiy xotirasini saqlash, milliy o'zlikni mustahkamlash, ma'naviy tarbiya vositasi bo'lish, ijodiy tafakkurni rivojlantirish. Bugungi yoshlar o'rtasida milliy cholg'ularning mazmuni va ma'nosini keng targ'ib qilish ularning milliy musiqaga bo'lgan qiziqishini oshiradi. O'zbekiston ta'lim tizimida milliy musiqaga e'tibor mustaqillikdan so'ng sezilarli darajada oshdi. Maktab, kollej va oliy ta'lim muasssalarida "Musika madaniyati", "Musika san'ati", "Cholg'u ijrochiligi", kabi fanlar joriy qilindi. Ushbu fanlar orqali: yosh avlodda musiqiy did shakllanadi; ijodiy qobiliyat va ritmik sezgi rivojlanadi; milliy musiqaga mehr uyg'onadi; cholg'u chalish amaliy ko'nikmalari hosil bo'ladi. Shu sabab, milliy cholg'ularni ta'lim jarayoniga chuqur integratsiya qilish pedagogik jihatdan nihoyatda ahamiyatlidir. Bugungi kunda yoshlar orasida milliy cholg'ularni ko'proq ommalashtirish uchun zamonaviy metodlar juda samarali natija bermoqda. Jumladan: interfaol metodlar(rolli o'yinlar, musiqiy mashg'ulotlar), multimedia texnologiyalari orqali cholg'ular haqidagi video darslar, virtual musiqiy laboratoriyalar, ijtimoiy tarmoqlarda kontent yaratish. Shuningdek, mashhur san'atkorlar ishtirokidagi mahurat darslari yoshlar motivatsiyasini kuchaytirmoqda. Pedagoglar uchun esa milliy cholg'ular bo'yicha metodlar, qo'llanmalar mavjud.

Musika - tarbiyaning kuchli vositasi hisoblanadi. Milliy cholg'ular orqali yoshlarning: estetik didi, ma'naviy tafakkuri, vatanparvarlik hissi rivojlanadi. Yoshlar milliy musiqani o'rganar ekan, ular o'z tarixini, ajdodlar san'atini his qiladi. Bu esa jamiyatda madaniy barqarorlikning mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, o'smirlar davrida milliy cholg'ular orqali o'zbekona ruhni singdirish ularda milliy g'urur va mas'uliyatni shakllantiradi. Maktab davri - musiqiy qobiliyat shakllanadigan eng muhim bosqichdir. Shu sababli: har bir maktabda dator, nay, rubob, doira to'garaklari ochilishi; musiqiy festivallar va tanlovlar o'tkazilishi; mahalliy san'at maktablari bilan hamkorlik qilish; bolalarning psixologik xususiyatga mos repertuar tanlash kabi ishlar juda samarali hisoblanadi. Bundan tashqari, boshlang'ich sinflarda musiqiy ertaklar, qo'shiq va ritmik o'yinlar orqali cholg'u tovushlarini tanitish pedagogik nuqtai nazardan yaxshi natija bermoqda. Oliy ta'lim

muassasalarida: dutor, rubob, nay bo'yicha mutaxassislik dasturlarini zamonaviylashtirish; ilmiy-tadqiqot ishlarini kengaytirish; xalq ijrochiligi bo'yicha laboratoriyalar tashkil etish; xalqaro almashinuv dasturlariga milliy cholg'u ijrochilarini jalb qilish kabi yo'nalishlar muhimdir. Shuningdek, talabalar uchun konsertlar, mahorat darslari va amaliyotlar orqali bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini oshirish lozim. Bugungi texnologiyalashgan hayotda ko'plab yoshlar milliy musiqadan uzoqlashib bormoqda. Ammo ularni qiziqtirish imkonsiz emas. Agar yoshlarga mos o'rgatish usullari, zamonaviy kontent va kreativ darslar qo'llansa, ular milliy cholg'ularni tezgina sevib qoladilar. Shuningdek, pedagogning o'zi ham milliy cholg'uga mehrlil, bilimlil va ijodkor bo'lishi juda muhim. Zero, o'qituvchi qalbida muhabbat bo'lmasa, u boshqalarga uni singdira olmaydi. O'zbek milliy cholg'ularini yoshlar orasida ommalashtirish - bu faqat musiqiy masala emas, balki yuksak ma'naviy, madaniy va pedagogik jarayondir. Milliy musiqani keng targ'ib qilish yosh avlodning estetik didini tarbiyalaydi, ularni milliy o'zlikni anglashga undaydi, mustahkam ma'naviyat egalariga aylantiradi. Pedagogik yondashuvlar, zamonaviy texnologiyalar, ijodiy dars metodlari hamda ta'lim tizimining barcha bosqichlarida izchil ishlar orqali milliy cholg'ularni yoshlar orasida keng ommalashtirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. Toshkent. Ma'naviyat 2008.
2. Jo'rayev A. O'zbek musiqa merosi va ta'lim. Toshkent. Fan 2019.
3. Abdullaev F. Musiqa pedagogikasi asoslari. Toshkent O'qituvchi 2017.
4. Nurmatov O. Milliy cholg'u ijrochiligi tarixi. Samarqand Zarafshon 2020.
5. UNESCO. Intangible Cultural Heritage: Traditional Music of Central Asia 2018.
6. Qodirova S. Musiqa madaniyati darslarida innovatsion metodlar. Toshkent 2021.
7. Jurayev, I. (2025). Vocal pedagogy in the academy integrating Uzbek traditional practices. Academic Journal of Science, Technology and Education, 1(7), 30-35.
8. Eralieva, F. E. (2025). An approach to the formation of the piano repertoire based on national and world music samples. Academic Journal of Science, Technology and Education, 1(7), 21-25.
9. Yuldashev, A. (2025). Performance on Uzbekistan folk instruments: opportunities and prospects. Academic Journal of Science, Technology and Education, 1(7), 3-5.